

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักขิณทิสเชิงบูรณาการในรายวิชา
พระพุทธศาสนา โรงเรียนแม่วินสามัคคี ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง
จังหวัดเชียงใหม่

AN INTEGRATIVE MODEL OF DAKKHINADISA WITH TEACHING AND
LEARNING ON BUDDHISM, MEAWINSAMAKKEE SCHOOL, MEA WIN
SUB-DISTRICT, MEA WANG DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE

พระอธิการิตติศักดิ์ สุธีโร (มาลาวง)¹

Phra Athikarn Kittisak Suthiro (Malawong)

E-mail : samit.maewin111@gmail.com

พระครูสิริปริยัตยานุศาสตร์, Phrakrusiripariyatyanusath²

E-mail : phantemoon@yahoo.com

พิสิฐ โคตรสุโพธิ์, Phisit Kotsupho³

Email: phisit1955@gmail.com

Received: April 5, 2023 Revised: April 19, 2024

Accepted: April 19, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา ของโรงเรียนแม่วินสามัคคี ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักขิณทิสเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่วินสามัคคี ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ และ 3) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักขิณทิสเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่วินสามัคคี ตำบลแม่วิน กลุ่มตัวอย่าง

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² อาจารย์ที่ปรึกษา สังกัดบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

³ อาจารย์ที่ปรึกษา สังกัดบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่วินสามัคคี ปีการศึกษา 2565 จำนวน 33 คน เป็นนักเรียนชาย 18 คน และนักเรียนหญิง 15 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1) กระบวนการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนโรงเรียนแม่วินสามัคคี ยังไม่สอดคล้องกับหลักทักขิณทิต เนื่องจากครูผู้สอนยังไม่เข้าใจหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง มีกระบวนการเรียนการสอนที่มีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนน้อย และไม่มีการส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต

2) รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักขิณทิตเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนา มีกระบวนการเรียนการสอน 4 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 จูงใจให้เกิดความศรัทธา ขั้นที่ 2 กิจกรรมนำพาให้รอบรู้ ขั้นที่ 3 พัฒนาสัมพันธศิษย์และครู และขั้นที่ 4 ย้ำสำนึกตื่นรู้ทักขิณทิต เรียกรูปแบบนี้ว่า ADAC to 4Goods Model

3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักขิณทิตเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการประเมินบทบาทนักเรียนตามหลักทักขิณทิตมีแนวโน้มสูงขึ้น

คำสำคัญ: รูปแบบ, การเรียนการสอนเชิงบูรณาการ, ทักขิณทิต

Abstract

The dissertation focused on; 1) study of the current conditions of teaching and learning on Buddhism subject of Maewinsamakkee School, Mae Win sub-district, Mae Wang district, Chiang Mai province, 2) developing an integrative model of *Dakkhinadisa* teaching for Buddhism study, 3) secondary students, Maewinsamakkee School, Mae Win sub-district, Mae Wang district, Chiang Mai province, and 3) to study the achievements of learning management by using an integrative model of *Dakkhinadisa* with teaching and learning on Buddhism, secondary 3 students, Maewinsamakkee School, Mae Win Sub-district, Mae Wang District, Chiang Mai Province. The sample were 33 heads of third year students at Secondary School, Maewinsamakkee School in 2022 academic year, divided into 18 male s and 15 female students.

The results were as follows:

1) The teaching and learning process of Buddhism subject of the teachers is still inconsistent with *Dakkhinadisa* principle since the teachers did not clearly understand the doctrines, the teaching and learning process has few interactions with students, and they did not fully encourage students to apply the knowledge learned in daily life.

2) An integrative model of *Dakkhinadisa* with teaching and learning on Buddhism has 4 stages; Step 1: Motivating to have confidence, Step 2: Activities provided the correct knowledge, Step 3: Building student-teacher relations and Step 4: Emphasis on acknowledgement of *Dakkhinadisa* called ADAC to 4Goods Model.

3) Third Secondary school students who had learned an integrative *Dakkhinadisa* model of teaching and learning on Buddhism were a statistically significant higher learning achievement after than before schooling at the .05 level and student role assessment results according to *Dakkhinadisa* tended to increase.

Keywords: Model, Integrative teaching and learning, The *Dakkhinadisa*.

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นวิถีชีวิตของคนไทย มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันและกันมาอย่างแนบแน่นทุกยุคทุกสมัย พระพุทธศาสนามีบทบาทในการอบรมสั่งสอนหลักธรรม ปณิธานคุณธรรมจริยธรรม พัฒนากล่อมเกลาจิตใจ มีหลักธรรมที่มุ่งเน้นสอนให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามเป็นคนดี สามารถควบคุมกาย วาจา ใจ ได้อย่างดีงาม⁴ และเนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีหลักการสำคัญ คือ หลักของเหตุและผล สิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้เกิดขึ้นจากเหตุและส่งผลให้เกิดเป็นสิ่งที่ต่าง ๆ ที่มีอยู่และเป็นอยู่ ดังนั้นพวกเราได้สัมผัสกันโดยทั่วหน้า การนำหลักพุทธศาสนามาใช้สำหรับมนุษย์เราในการพัฒนาอบรมสั่งสอนให้เกิดมรรคผลตามจุดประสงค์และเป้าหมายนั้น ๆ มีความเป็นไปได้สูงมาก⁵

⁴ ปวรรัตน์ แดงไฟ, **หลักธรรมและกลวิธีใช้ภาษาในคอสัมภ “จุดไฟในใจคน” ของหลวงพ่้น้ำฝน**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2559). 1

⁵ พระมหาอุตร อุตุตโร (มากดี), “พุทธบูรณาการการสอนในชั้นเรียนตามหลักกัลยาณมิตร”, **วารสารสถาบัน วิจัยญาณสังวร**. 8(2), (2560): 309–318.

สถานการณ์โลกในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างรวดเร็ว สื่อและเทคโนโลยีทันสมัยเข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิต ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสีย ความซับซ้อนและปัญหาจากสื่อต่าง ๆ ส่งผลต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์และกระทบกระเทือนไปทุกประเทศทั่วโลก นอกจากนั้นความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังส่งผลให้วิถีชีวิตและความคิดของคนในยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป ยุคสมัยที่เทคโนโลยีสื่อสารมีความก้าวหน้า ผู้คนในปัจจุบันให้ความสนใจสื่อต่าง ๆ ที่อยู่บนหน้าจอโทรศัพท์มากกว่าบนโลกความเป็นจริง แนวความคิดและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนจึงถูกชักจูงได้โดยง่ายจากบุคคลที่มีชื่อเสียงบนโลกอินเทอร์เน็ตมากกว่าพ่อแม่ ครูอาจารย์ ค่านิยมในการให้ความเคารพผู้อื่นในสมัยก่อนที่บุคคลที่มีอายุน้อยต้องให้ความเคารพบุคคลที่มีอายุมากกว่า โดยเฉพาะพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ รวมไปถึงผู้มีพระคุณ ถูกแทนที่ด้วยแนวคิดที่ว่าหากบุคคลนั้นมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ไม่น่านำมาเป็นแบบอย่าง แม้ว่าจะมีอายุมากกว่าก็ไม่ควรให้ความเคารพ จะเห็นได้ว่าการก้าวเข้าสู่ยุคแห่งสังคมสมัยใหม่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเป็นไปในเชิงลบมากกว่าเชิงบวก จากเดิมวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทยในอดีต เช่น ความโอบอ้อมอารี ความมีน้ำใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความซื่อสัตย์ และความจริงใจต่อกัน เริ่มเสื่อมและเลือนหายไปอย่างเห็นได้ชัด ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ระบบความสัมพันธ์ที่ดีงามของคนในสังคมไทยขาดหายไป และส่งผลกระทบต่อสังคมไทย ทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมาอย่างมากมาย ซึ่งในปัจจุบันทั้งนักวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายต่างก็เร่งหาแนวทางแก้ไขและร่วมกันหาแนวทางในการเสริมสร้างความมั่นคงและมาตรการในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมเพื่อขจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมให้หมดไป⁶

มนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ และต้องก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพราะในปัจจุบันนี้มีหลายเหตุผลและหลายปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต หากขาดความตระหนักในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบก็จะต้องประสบกับความทุกข์ มนุษย์จะมีชีวิต มนุษย์จะมีชีวิตที่มีความสุขได้นั้นสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องมีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิต และต้องให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ของตนเองและการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความรู้และความเข้าใจถึงสัมพันธ์ภาพของคนรอบข้าง ดังนั้นทศ 6 จึงเป็นหลักธรรมที่บุคคลจะพึงกระทำหน้าที่ต่อกันด้วยหน้าที่ของมนุษย์ที่จะพึงปฏิบัติต่อผู้อื่นและต่อสังคม อันจะเป็นแนวที่สามารถส่งเสริมในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ให้ดีขึ้นทั้งในส่วนตัวและ

⁶ พชร ช่วยเกื้อ, ทศ 6 (กรุงเทพมหานคร: พี เอ็น เค แอนด์ สกายพริ้นติ้งส์, 2560), 13

สังคมโดยรวม สามารถดำเนินชีวิตส่วนตัวได้อย่างมีความสุข และสังคมส่วนรวมก็ดำรงอยู่อย่างปกติสุขด้วย⁷

หลักคำสอนเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันที่ปรากฏในสังคาลกสูตร กล่าวถึงทิต 6 ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ของกลุ่มคนที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างเหมาะสม เป็นการเสริมสร้างคุณค่าความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของมนุษย์และสังคมให้เกิดความเข้มแข็งในทุก ๆ ด้าน ซึ่งหลักธรรมทิต 6 ในพระพุทธศาสนา คือ การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้บุคคลในสังคมทุกคนต้องมีหน้าที่อันพึง ในขณะที่เดียวกันตนเองก็มีสิทธิได้รับความอนุเคราะห์ หรือการปฏิบัติจากผู้อื่นที่ตนเกี่ยวข้องด้วยเหมือนกัน หลักทิต 6 จึงจำแนกความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่อมนุษย์ และเป็นความสัมพันธ์ภาพอันดีงามที่มนุษย์ทุกคนพึงปฏิบัติ โดยได้ระบุความสัมพันธ์เป็นแบบปฏิสัมพันธ์ คือถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน เพื่อให้เกิดความสมดุลเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เป็นหลักการที่รักษาไว้ซึ่งระบบศีลธรรม จริยธรรม และคุณธรรม เป็นหลักการที่เสริมสร้างความมั่นคงและก่อให้เกิดสันติสุขในสังคมมนุษย์ได้เป็นอย่างดี⁸ สำหรับทักขินทิต (ทิตเบื้องขวา) เป็นหลักธรรมที่กล่าวถึงสัมพันธภาพระหว่างครูอาจารย์กับศิษย์ หน้าที่ของครูอาจารย์ที่จะพึงอนุเคราะห์ศิษย์⁹

จากการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่วินสามัคคีที่ผ่านมาของผู้วิจัย รวมทั้งการสัมภาษณ์พูดคุยกับครูผู้สอนรายวิชาต่าง ๆ ของโรงเรียนแม่วินสามัคคี พบว่า นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาส่วนใหญ่มีพฤติกรรมไม่ให้ความเคารพครู รวมทั้งไม่ตั้งใจเรียน ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการประเมินพฤติกรรมด้านลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนในปีที่ผ่านมาต่ำกว่าเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนดไว้ ซึ่งทางโรงเรียนแม่วินสามัคคีได้กำหนดเป้าหมายของมาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน และเป้าหมายของมาตรฐานด้านการเรียนการสอน โดยในแต่ละรายวิชาจะต้องมีนักเรียนผ่านการประเมินผลด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ ด้านเจตคติ/คุณค่า ด้านสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คิดเป็นร้อยละ 75 โดยด้านความรู้ กำหนดเกณฑ์การผ่านการประเมินไว้ที่ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม ส่วนด้านทักษะกระบวนการ ด้านเจตคติ/คุณค่า ด้านสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ กำหนดเกณฑ์การผ่านการประเมินไว้ที่ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม ซึ่งในปีที่ผ่านมาจะพบว่าผลการประเมินผลปลายภาคเรียนในแต่ละด้านของ

⁷ วิจิต บัวปรอท, “ทิต 6 ในพระพุทธศาสนากับการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในยุควิถีปกติใหม่”, วารสารมหาจุฬานาครทรรศ. 8(6), (2564): 208–220.

⁸ สมฤดี จันทรกุล. การดำเนินชีวิตตามหลักทิต 6 ในพุทธปรัชญาเถรวาท. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2563), 1

⁹ ที.ปา. (ไทย) 11/200/203–204.

แต่ละรายวิชาจะมีจำนวนนักเรียนที่มีคะแนนผ่านเกณฑ์ในแต่ละด้านไม่ถึงร้อยละ 75 ซึ่งการที่นักเรียนมีผลการประเมินด้านต่าง ๆ ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ของโรงเรียน นอกจากจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนแล้ว ยังอาจส่งผลให้นักเรียนกลายเป็นบุคคลที่ไม่มีคุณภาพได้ในอนาคต

จากข้อดีของหลักทักษิณทิตที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดของหลักทักษิณทิตมาบูรณาการเข้ากับการจัดการเรียนการสอน โดยนำมาใช้ประยุกต์กับการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นชั้นเรียนที่ผู้วิจัยรับผิดชอบสอน โดยจัดทำเป็นรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักษิณทิตเชิงบูรณาการ เพื่อแก้ไขพฤติกรรมของนักเรียนที่ไม่ให้ความเคารพครู ซึ่งเป็นวิธีการแก้ปัญหาจากต้นเหตุของปัญหาตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า โดยมีรูปแบบวิธีการจัดการเรียนการสอนที่กำหนดบทบาทและพฤติกรรมของครูผู้สอนที่ให้นักเรียนเกิดการยอมรับ เมื่อนักเรียนเกิดการยอมรับในตัวครูแล้วก็จะก่อให้เกิดความรัก ความผูกพัน มีความเคารพ กลายเป็นผู้ที่เชื่อฟังสั่งสอนง่ายโดยมีครูเป็นแบบอย่างที่ดีทำให้ครูสามารถปลูกฝังความคิด และพฤติกรรมที่ดีงามให้กับนักเรียนได้โดยง่าย กลายเป็นคนเก่ง คนดี มีคุณธรรมจริยธรรม และเป็นบุคคลที่มีคุณภาพพร้อมที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคตได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา ของโรงเรียนแม่วินสามัคคี ตำบล แม่วิน อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่
- 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักษิณทิตเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่วินสามัคคี ตำบลแม่วิน อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่
- 3) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักษิณทิตเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่วินสามัคคี ตำบลแม่วิน อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยมีรูปแบบทั้งงานวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการในการศึกษาวิจัย ไว้ดังนี้

- 1) การวิจัยเอกสาร(Documentary Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส หนังสือ ตำรา รวมทั้งข้อมูลจากระบบเครือข่ายสารสนเทศ (Internet) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ รวมถึงข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ครูผู้สอนของโรงเรียนแม่วินสามัคคี ที่สอนรายวิชาสังคมศึกษา จำนวน 5 คน เกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนการสอน ปัญหาอุปสรรค และผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

2) การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ทำการทดลองแบบกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว โดยทำการวัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest–Posttest design) โดยการจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักขิณทิตเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 9 แผน และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 40 ข้อ แล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 โรงเรียนแม่วินสามัคคี ปีการศึกษา 2565 จำนวน 33 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงจากห้องเรียนที่ผู้วิจัยรับผิดชอบสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา ทำการวัดผลสัมฤทธิ์ 2 ด้าน คือ

2.1) การวัดความรู้ในเนื้อหาบทเรียน โดยทำการทดสอบก่อนเรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักขิณทิตเชิงบูรณาการ แล้วทำแบบทดสอบอีกครั้งหลังจบการสอนตามแผนครบ 9 แผน

2.2) การวัดเจตคติและพฤติกรรมการแสดงออกต่อครูตามหลักทักขิณทิต โดยการประเมินบทบาทของนักเรียนตามหลักทักขิณทิต 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกาย (พฤติกรรมการแสดงออกต่อครู) ด้านวาจา (วิธีการพูดจาปฏิสัมพันธ์กับครู) และด้านจิตใจ (ทัศนคติและเจตคติที่มีต่อครู) โดยให้นักเรียนทำแบบประเมินบทบาทของนักเรียนตามหลักทักขิณทิตหลังจบการเรียนการสอนตามแผนการสอนแต่ละแผน แล้วนำผลคะแนนที่ได้มาเปรียบเทียบกันเพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียน

3) วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักขิณทิตเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนา ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการทดสอบค่าทีของตัวอย่าง 2 กลุ่มที่ไม่เป็นอิสระจากกัน (t-test for dependent sample) และประเมินบทบาทของนักเรียนตามหลักทักขิณทิต 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกาย ด้านวาจา และด้านจิตใจ ด้วยการหาค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ได้ในแต่ละแผน

4. สรุปผลการวิจัย

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักขิณทิตเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนแม่วินสามัคคี ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1) สภาพปัจจุบันของการเรียนการสอนในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของโรงเรียนแม่วินสามัคคี ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนของ

ครูผู้สอนยังไม่สอดคล้องกับหลักทักขินทิต เนื่องจากครูผู้สอนยังไม่เข้าใจเนื้อหาหลักธรรมในเนื้อหาบทเรียนอย่างลึกซึ้ง จึงไม่สามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยการนำสื่อการเรียนรู้หรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาบทเรียนมาใช้สอนเพื่อให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ กระบวนการเรียนการสอนเน้นให้นักเรียนเกิดทักษะการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจึงทำให้มีปฏิสัมพันธ์กับครูผู้สอนน้อย และครูผู้สอนจะให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรสถานศึกษาเป็นหลัก จึงไม่มีการส่งเสริมแนะนำให้นักเรียนนำหลักธรรมที่ได้เรียนไปใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเอง

2) รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักขินทิตเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย สาระสำคัญ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดชั้นปี จุดประสงค์การเรียนรู้ (ด้านความรู้, ด้านทักษะกระบวนการ, ด้านเจตคติ/คุณค่า) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/อุปกรณ์/แหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล มีกระบวนการเรียนการสอน 4 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 จูงใจให้เกิดความศรัทธา (ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน) ขั้นที่ 2 กิจกรรมนำพาให้รอบรู้ (ขั้นปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน) ขั้นที่ 3 พัฒนาลักษณะนิสัยและครู (ขั้นสรุปและประเมินผล) และขั้นที่ 4 ย้ำสำนึกตื่นรู้ทักขินทิต (ขั้นส่งเสริมพฤติกรรมตามหลักทักขินทิต) ผู้วิจัยเรียกรูปแบบนี้ว่า ADAC to 4Goods Model

3) ผลสัมฤทธิ์การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักขินทิตเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่วินสามัคคี ตำบลแม่วิน อำเภอมะนัง

3.1) ด้านความรู้ พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักขินทิตเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนา มีความรู้เพิ่มขึ้น โดยมีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมก่อนเรียน 20.29 คะแนน มีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมหลังเรียน 32.85 คะแนน คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเพิ่มขึ้น 12.61 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 63.83 คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2) ด้านเจตคติและพฤติกรรมแสดงออกตามหลักทักขินทิต

3.2.1) คะแนนเฉลี่ยการประเมินบทบาทนักเรียนตามหลักทักขินทิตด้านกายมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แสดงว่าหลังจากจบการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักขินทิตเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนาแต่ละแผน นักเรียนมีพฤติกรรมแสดงออกต่อครูดีขึ้นตามลำดับ

3.2.2) คะแนนเฉลี่ยการประเมินบทบาทนักเรียนตามหลักทักขินทิตด้านวาจา มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แสดงว่าหลังจากจบการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนว

ทักษิณทิตเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนาแต่ละแผน นักเรียนมีวิธีการพูดจาปฏิสัมพันธ์กับครูอย่างเหมาะสมดีขึ้นตามลำดับ

3.2.3) คะแนนเฉลี่ยการประเมินบทบาทนักเรียนตามหลักทักษิณทิตด้านจิตใจ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แสดงว่าหลังจากจบการเรียนรู้การสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักษิณทิตเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนาแต่ละแผน นักเรียนมีทัศนคติและเจตคติที่ดีต่อครูเพิ่มขึ้นตามลำดับ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักษิณทิตเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนแม่วินสามัคคี ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัยแล้วพบว่า มีข้อที่ควรนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1) ผลศึกษาสภาพการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา ของโรงเรียนแม่วินสามัคคี ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

สภาพปัจจุบันของการเรียนการสอนในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของโรงเรียนแม่วินสามัคคี ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนยังไม่สอดคล้องกับหลักทักษิณทิต เนื่องจากครูผู้สอนยังไม่เข้าใจเนื้อหาหลักธรรมในเนื้อหาบทเรียนอย่างลึกซึ้ง จึงไม่สามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยการนำสื่อการเรียนรู้หรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาบทเรียน และเป็นที่ดึงดูดความสนใจของนักเรียนมาใช้ในการสอนได้

ด้านวิธีการสอน ครูผู้สอนจะเลือกใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเนื้อหาบทเรียนตามหนังสือเรียน หลังจากเรียนจบแล้วจะให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดทบทวนความรู้ โดยไม่มีการเฉลยแบบฝึกหัดให้กับนักเรียน และในบางครั้งครูจะให้นักเรียนศึกษาเนื้อหาบทเรียนด้วยตนเองจากห้องสมุด และจากบทเรียนสำเร็จรูปที่ครูผู้สอนจัดทำขึ้น เพื่อฝึกทักษะการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองให้กับนักเรียน

ด้านบทบาทของครูตามหลักทักษิณทิต ครูผู้สอนยังไม่มีความเข้าใจบทบาทของครูตามหลักทักษิณทิต ซึ่งครูส่วนใหญ่จะเข้าใจว่าบทบาทของครูคือต้องมีความรับผิดชอบในการสอนนักเรียนตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

นอกจากนั้นในระหว่างกระบวนการเรียนการสอน ครูผู้สอนจะมีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นคุณธรรมจริยธรรมที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรสถานศึกษา แต่ยังไม่มีการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญ หรือส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักธรรมที่ได้เรียนในรายวิชาพระพุทธศาสนาไปใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้สภาพปัจจุบันของการเรียนการสอนในรายวิชา พระพุทธศาสนา ของโรงเรียนแม่วินสามัคคี ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ไม่สอดคล้องกับหลักทักษิณทิต เพราะครูผู้สอนยังมีบทบาทที่ไม่สอดคล้องกับหลักทักษิณทิต ซึ่งครู อาจารย์พึงมีหน้าที่ในการอนุเคราะห์ศิษย์ 5 ประการ ได้แก่ 1) ฝึกฝนแนะนำให้เป็นคนดี 2) สอน ให้เข้าใจแจ่มแจ้ง 3) สอนศิลปวิทยาทานให้สิ้นเชิง 4) ยกย่องให้ปรากฏในหมู่เพื่อน และ 5) สอนให้ศิษย์ปฏิบัติได้จริง นำวิชาไปเลี้ยงชีพทำงานได้

2) ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักษิณทิตเชิงบูรณาการใน รายวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่วินสามัคคี ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักษิณทิตเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนา ที่สร้างขึ้น ผู้วิจัยเรียกกรุปแบบนี้ว่า ADAC to 4Goods Model มีกระบวนการเรียนการสอน 4 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 จูงใจให้เกิดความศรัทธา (ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน) ขั้นที่ 2 กิจกรรมนำพาให้รอบรู้ (ขั้นปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนการสอน) ขั้นที่ 3 พัฒนาสัมพันธ์ศิษย์และครู (ขั้นสรุปและประเมินผล) และขั้นที่ 4 ย้ำสำนึกตื่นรู้ทักษิณทิต (ขั้นส่งเสริมพฤติกรรมตามหลักทักษิณทิต) ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการ เรียนการสอนที่สร้างขึ้นโดยผ่านการตรวจสอบ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขจากคำแนะนำของ ผู้เชี่ยวชาญ อย่างเป็นระบบ มีการดำเนินงานตามขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้อ รวมถึงหลักการ แนวคิด และทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการ สอนครั้งนี้ โดยนำพุทธวิธีการสอนตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า เช่น หลักทักษิณทิต มาบูรณา การเข้ากับการเรียน การสอนเพื่อให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้จนเกิดความรู้ความเข้าใจใน เนื้อหาบทเรียน พร้อมทั้งมีพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมตามบทบาทในสังคมตามหลัก ทักษิณทิตทั้งทางกาย ทางวาจา และทางจิตใจได้ด้วยตนเอง ซึ่งวิไล ตั้งจิตสมคิด¹⁰ ได้กล่าวถึง บทบาทของครูผู้สอนในการพัฒนาความรู้ และลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนไว้ว่า หน้าที่ใน การสร้างมนุษยสัมพันธ์ของครูอาจารย์และบุคลิกภาพของครูเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการสร้าง มนุษยสัมพันธ์ที่ระหว่างครูกับศิษย์ ครูต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับนักเรียน เพื่อประโยชน์ในการ จัดการเรียนการสอนให้สัมฤทธิ์ผล บุคลิกภาพภายนอก เป็นสิ่งที่สังเกตหรือสัมผัสได้ด้วยประสาท ทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย บุคลิกภาพภายนอกนี้ สามารถแก้ไข ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงได้ ง่ายโดยใช้เวลาฝึกหรือแก้ไขปรับปรุงไม่นานนัก และสามารถวัดผลได้ทันที บุคลิกภาพภายนอกของ คนเราที่สำคัญคือบุคลิกภาพทางกายและวาจา ส่วนบุคลิกภาพภายใน เป็นสิ่งที่มองไม่เห็น สัมผัส

¹⁰ วิไล ตั้งจิตสมคิด, การศึกษาและความเป็นครูไทย (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์,

ได้ยาก ต้องทำงานร่วมกันนาน ๆ จึงจะสังเกตเห็น การแก้ไขเปลี่ยนแปลงต้องใช้ระยะเวลานานพอสมควรและบุคลิกภาพภายในบางอย่างไม่สามารถแก้ไขได้บุคลิกภาพภายในส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับสติปัญญาอารมณ์และจิตใจ

นอกจากนั้นสุพัตรา สุภาพ¹¹ ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของบทบาทของครูผู้สอนที่มีต่อนักเรียนไว้ว่า การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่มนุษย์เรียนรู้ยอมรับค่านิยม กฎเกณฑ์ต่างๆ จากการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น เพื่อจะได้มีสถานภาพและปฏิบัติตามบทบาทต่าง ๆ ที่สังคมต้องการ หากมนุษย์ไม่มีการเรียนรู้หรือไม่ได้รับการอบรมขัดเกลา มนุษย์ก็ยากที่จะมีความสัมพันธ์กับคนอื่นได้ หากมนุษย์คนใดถูกตัดขาดจากสังคม ไม่มีปฏิกริยาสัมพันธ์หรือการกระทำระหว่างกัน ไม่ได้รับการเอาใจใส่อย่างเพียงพอตั้งแต่เด็ก จะทำให้เด็กคนนั้นเติบโตขึ้นอย่างมีปัญหานั้น การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนจะต้องผ่านการจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ให้เป็นระบบ และมีความสัมพันธ์กัน โดยคำนึงถึงทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งงานวิจัยของกิตติชัย สุธาสิโนบล¹² และงานวิจัยของดรรารัตน์ อุทัยพยัคฆ์¹³ ก็ได้มีผลการวิจัยไปในทิศทางเดียวกับผู้วิจัย คือ มีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ โดยนำทฤษฎีและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการในกระบวนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนการสอนที่สามารถนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้ คือ พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และเจตคติในการดำเนินชีวิตที่ดีให้กับนักเรียน พร้อมทั้งเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปด้วยในขณะเดียวกัน

3) ผลสัมฤทธิ์การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักษิณทิศเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่วินสามัคคี ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักษิณทิศเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนา มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักษิณทิศเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีการนำกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้อย่างหลากหลายที่สอดคล้องกับเนื้อหาบทเรียน เช่น ข้าว นิทาน

¹¹ สุพัตรา สุภาพ, *สังคมวิทยา* (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2534), 26

¹² กิตติชัย สุธาสิโนบล, *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่มีสติเป็นฐานการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนระดับประถมศึกษาในสังคมไทยยุคปัจจุบัน* (รายงานการวิจัยทุนจากงบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2554, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555), บทคัดย่อ

¹³ ดรรารัตน์ อุทัยพยัคฆ์, *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎ์บัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2558), บทคัดย่อ

เพลง เกม และการเรียนรู้ด้วยการทำกิจกรรมกลุ่ม จึงสร้างความสนใจให้กับนักเรียนได้เป็นอย่างดี ช่วยให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองจนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักทักขิณทิต และหลักกัลยาณมิตรมาใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้สัมพันธภาพระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียนดีขึ้น สร้างความเป็นกันเองระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียน ทำให้นักเรียนกล้าซักถาม กล้าเข้าหาครูเมื่อต้องการความช่วยเหลือ หรือเมื่อไม่เข้าใจเนื้อหาบทเรียน การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นกันเองจะทำให้นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข มีความตั้งใจและสนใจเรียนมากขึ้น เพราะการสอนที่ดีนั้น คือ การสอนที่ให้ความรักก่อนให้ความรู้ ครูผู้สอนมีหน้าที่สอนในสิ่งที่ถูก ส่วนสิ่งที่ผิดนั้นเขาจะเรียนรู้เอง กลวิธีและกระบวนการสอน ขั้นตอนหรือกระบวนการต่าง ๆ การสอน คือ การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ นอกจากนี้ยังเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอีกด้วย¹⁴ จากเหตุผลดังกล่าวจึงส่งผลให้การประเมินด้านความรู้หลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักขิณทิตเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนาสูงขึ้น ซึ่งงานวิจัยของพระครูปลัดกิตติพงษ์ กิตติโสภโณ (วงศ์สถาน)¹⁵ และงานวิจัยของศรีไพร จันทร์เขียว¹⁶ ก็ได้มีผลการวิจัยไปในทิศทางเดียวกับผู้วิจัย คือ หลังจากเรียนตามรูปแบบที่สร้างขึ้น นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

ผลการประเมินบทบาทนักเรียนตามหลักทักขิณทิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่วินสามัคคี ที่ได้รับการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักขิณทิตเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนา ด้านกาย (พฤติกรรมกรรมการแสดงออกต่อครู) ด้านวาจา (วิธีการพูดจาปฏิสัมพันธ์กับครู) และด้านใจ (ทัศนคติและเจตคติที่มีต่อครู) หลังเรียนจบในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้มีแนวโน้มสูงขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การที่ผู้วิจัยได้นำหลักทักขิณทิตมาเป็นทิศทางการกำหนดบทบาทของครูผู้สอนในการจัดการเรียนการสอน ทำให้ครูผู้สอนมีแนวทางในการปฏิบัติตนกับนักเรียนได้อย่างเหมาะสม พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนได้ เพราะครูเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสติปัญญาของนักเรียน ครูผู้สอนที่ดี มีความตั้งใจสอน และมีความรู้ดี มีวิธีการถ่ายทอดที่เหมาะสมย่อมจะช่วยให้การศึกษابรรลุเป้าหมายได้สะดวก

¹⁴ พระมหาอุดร อุดตโร (มากดี), “พุทธบูรณาการการสอนในชั้นเรียนตามหลักกัลยาณมิตร”

¹⁵ พระครูปลัดกิตติพงษ์ กิตติโสภโณ (วงศ์สถาน), “รูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบใฝ่รู้ของโรงเรียนวัดแม่แก่น้อย อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2564), บทคัดย่อ

¹⁶ ศรีไพร จันทร์เขียว, การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยพุทธวิธีบูรณาการ (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558), บทคัดย่อ

รวดเร็วและง่ายขึ้น ซึ่งงานวิจัยของวัชรพงษ์ นาคะสิทธิ์¹⁷ และงานวิจัยของมลทา กระวีพันธ์¹⁸ ก็ได้มีผลการวิจัยไปในทิศทางเดียวกับผู้วิจัย คือ หลังจากเรียนตามรูปแบบที่สร้างขึ้น นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีพัฒนาการด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์สูงขึ้น

พฤติกรรมที่มีความเป็นกัลยาณมิตรของครูเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนมากที่สุด จากเหตุผลดังกล่าวจึงส่งผลให้นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักขิณทิตเชิงบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนามีพฤติกรรมแสดงออกต่อครู (ด้านกาย) มีวิธีการพูดจาปฏิสัมพันธ์กับครู (ด้านวาจา) และมีทัศนคติและเจตคติที่มีต่อครู (ด้านใจ) เป็นไปตามบทบาทนักเรียนตามหลักทักขิณทิต และมีแนวโน้มสูงขึ้นหลังเรียนจบในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้

6. องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ทักขิณทิต หรือทิตเปื้องขวา เป็นหนึ่งในคำสอนเรื่องทิต 6 ที่พระพุทธเจ้ากล่าวไว้ในสังคาลสูตร หลักทิต 6 หมายถึง บุคคลประเภทต่าง ๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธทางสังคมดุจทิตที่อยู่รอบตัว ซึ่งทักขิณทิต จะหมายถึง ครูบาอาจารย์ที่เป็นผู้สอนหนังสือในวิชาต่าง ๆ ในวัยเรียนที่ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะผู้ที่ทำหน้าที่สอนวิชาความรู้ต่าง ๆ ในห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงบุคคลที่คอยสอน คอยอบรม ให้ความรู้แก่เรานอกห้องเรียนด้วย

ครูอาจารย์ถือเป็นกัลยาณมิตรของนักเรียน เพราะเป็นผู้ที่มีความเพียบพร้อมที่จะอบรม แนะนำ ชี้แนะ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกทาง สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่แก่นักเรียนนำไปประพฤติปฏิบัติตาม และเป็นผู้ที่มีความหวังดี ปรารถนาให้นักเรียนพบเจอแต่ความสุขความเจริญในชีวิต ซึ่งในหลักทักขิณทิตนั้น ครูอาจารย์พึงมีหน้าที่ในการอนุเคราะห์ศิษย์ 5 ประการ คือ

- 1) ฝึกฝนแนะนำให้เป็นคนดี นำเรื่องที่ดีมาอบรมสั่งสอนศิษย์ รวมถึงการหาอุปายและวิธีการในการแนะนำ ที่สามารถทำให้เกิดความยอมรับทำถือให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนของตน
- 2) สอนนักเรียนให้เกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ มีความรู้ความชำนาญในศาสตร์ที่จะต้องใช้ในการดำรงชีวิต ให้นักเรียนมีความรู้ดี มีความคิดดี และมีความสามารถที่ดี โดยยึดถือคุณธรรมเป็นหลักในการดำรงชีวิตของนักเรียน

¹⁷ วัชรพงษ์ นาคะสิทธิ์, การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักทิต 6 โดยกระบวนการสังเคราะห์ชุมชนของวัดทองนพคุณ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 2564), บทคัดย่อ

¹⁸ มลทา กระวีพันธ์, การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนเสาชิงช้าวิทยา อำเภอรัตนบุรี จังหวัดนครราชสีมา (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2550), บทคัดย่อ

3) บอกความรู้ในศิลปวิทยาทุกอย่างด้วยดี ไม่ปิดบังอำพราง ครูที่ดีที่มีจิตวิญญาณของความเป็นครูที่ดีจริง ๆ ควรสอนนักเรียนของตนให้เต็มที่ตามขอข่ายเนื้อหาของวิชาที่กำหนดไว้

4) ยกย่องให้ปรากฏในหมู่มิตรสหาย เป็นการยกย่องเชิดชูความรู้ ความคิด ความสามารถ และคุณธรรมของนักเรียนให้ประจักษ์แก่สายตาของบุคคลอื่น ถือเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้นักเรียนมีความเพียรพยายามในการเรียนและการทำความดีต่อไป

5) ทำความป้องกันนักเรียนอันจะเกิดมาจากทิศทั้งหลาย คอยแนะแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ และพร้อมที่จะให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือนักเรียนทุกเวลา

ลักษณะของครูอาจารย์ที่ดี จะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติและความประพฤติตามหลักกัลยาณมิตรธรรม ๗ ประการ คือ

1) ปิโย น่ารัก คือ มีความเมตตากรุณา มีความเอาใจใส่นักเรียน รู้จักสร้างความเป็นกันเอง เพื่อให้นักเรียนอยากเข้าหา อยากไปปรึกษาไต่ถาม

2) ครุ น่าเคารพ คือ เป็นหนักแน่นในหลักการ มีความประพฤติเหมาะสมกับฐานะ ทำให้นักเรียนรู้สึกอบอุ่นปลอดภัย เป็นที่พึ่งได้

3) ภาวนีโย น่าเจริญใจ คือ มีความรู้จริง รู้แจ้ง เป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เป็นบุคคลที่น่ายกย่องและควรเอาเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน

4) วัตตวา รู้จักพูดให้ไต่ผล คือ รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ คอยให้คำปรึกษา คำแนะนำ ตักเตือนนักเรียน

5) วจนกขโม อุดหนุนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ข้อซักถาม รวมถึงข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะของผู้อื่น

6) คัมภีร์รัญจะ กะถัง กัตตา แฉลงเรื่องล้าลึกได้ คือ กล่าวชี้แจงเรื่องต่าง ๆ ที่ยุ่งยากให้เข้าใจได้ง่าย และรู้ในเรื่อนั้นอย่างลึกซึ้ง

7) โน จฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในอสุณ คือ ไม่ชักจูงให้นักเรียนทำสิ่งไม่ดี ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย เรื่องที่ไม่สมควร

สำหรับนักเรียนที่พึงบำรุงครูอาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวาโดยหน้าที่ 5 ประการ ดังนี้

1) ลูกศิษย์รับเพื่อเป็นการแสดงความเคารพนับถือท่าน

2) เข้าไปคอยรับใช้เป็นการช่วยเหลือแบ่งเบาภารกิจของครูอาจารย์

3) เชื้อฟังคำสั่งสอนของครูอาจารย์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอะไรก็ตาม ควรคิดว่าครูมุ่งดี ปรารถนาดีต่อตนเอง

4) ดูแลปรนนิบัติ ช่วยเหลือบำรุงแบ่งเบาภาระของครูอาจารย์ตามสมควรแก่โอกาสที่จะมาถึง

5) เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพในตนเอง เคารพครูอาจารย์ เคารพในสถานศึกษา และเคารพในหนังสือตำราที่ต้องศึกษาเล่าเรียน

7. ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักขิณทิตเชิงบูรณาการ นอกจากจะช่วยพัฒนา นักเรียนให้มีความเจริญทั้งด้านสติปัญญา ด้านกาย ด้านวาจา และด้านจิตใจแล้ว ยังช่วยพัฒนา ครูผู้สอนให้เป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมและบุคลิกลักษณะที่ดั่งามสมกับความเป็นครู ซึ่งถือเป็นอาชีพ ที่สำคัญที่สุดในสังคม เพราะสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางไหน จะดีขึ้นหรือแย่ลง ส่วนหนึ่ง เป็นผลมาจากการอบรมสั่งสอนของครู ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความสำคัญและนำรูปแบบ การเรียนการสอนตามแนวทักขิณทิตเชิงบูรณาการนี้ไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนของ ครูผู้สอนทุกคน ทุกระดับในโรงเรียน

2) ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักขิณทิตเชิงบูรณาการไปใช้สอน ครูผู้สอนควรมี การศึกษาทำความเข้าใจบทบาทของครูตามหลักทักขิณทิตให้ถ่องแท้เพื่อจะได้ไม่เป็นอุปสรรค ระหว่างทำการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละครั้งควรเปิดโอกาสให้นักเรียนทำ กิจกรรมต่าง ๆ อย่างเสรี เพื่อให้นักเรียนได้แสดงศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ นักเรียนทำ กิจกรรมอย่างสนุกสนาน และไม่เกิดความกดดัน นักเรียนจะเกิดความภาคภูมิใจในตัวเองเมื่อทำ กิจกรรมเสร็จ ซึ่งจะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีในตัวนักเรียนได้อย่างแท้จริง และควรนำรูปแบบการ เรียนการสอนตามแนวทักขิณทิตเชิงบูรณาการมาใช้สอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้นักเรียนมีการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบช้า ๆ อย่างสม่ำเสมอ จนกลายเป็นลักษณะนิสัยที่ดีของตนเองในที่สุด นอกจากนั้นควรมีการปลูกฝังบทบาททางสังคมของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับทิศต่าง ๆ ตามหลักทิต 6 ด้วย เช่น บทบาทการเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ บทบาทการเป็นเพื่อนที่ดี บทบาทการเป็น พุทธศาสนิกชนที่ดี ฯลฯ เพื่อนำไปปรับใช้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข

3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ เพื่อให้ สามารถนำผลการวิจัยที่ได้ไปปรับใช้ในการเรียนการสอนในสถานศึกษาต่าง ๆ ที่มีสภาพแวดล้อม และสภาพปัจจัยต่าง ๆ ที่แตกต่างกันได้ โดยให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบเดียวกันคือ สามารถแก้ไขพฤติกรรมของนักเรียนที่ไม่ให้ความเคารพครู และเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ

นักเรียนให้ดีขึ้น และควรเพิ่มผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม แนวคิด และ บุคลิกลักษณะของครูผู้สอนที่นำรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทักขิณทศเชิงบูรณาการไปใช้ ว่ามีการเปลี่ยนแปลงในภาพรวมอย่างไร และการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม แนวคิด และ บุคลิกลักษณะของครูผู้สอนส่งผลกระทบต่อจัดการเรียนการสอน นักเรียน บุคคลรอบข้าง ชุมชนแวดล้อม และสังคมในระดับประเทศอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กิตติชัย สุธาสิโนบล. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่มีสติเป็นฐาน การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนระดับประถมศึกษาในสังคมไทยยุคปัจจุบัน. (รายงานการวิจัยทุนจากงบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2554, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), 2555.
- ดารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้าง พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎี บัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรี-นครินทรวิโรฒ), 2558.
- ปวรรัตน์ แดงไฟ. หลักธรรมและกลวิธีใช้ภาษาในคอลัมภ์ “จุดไฟในใจคน” ของหลวงพ่ น้ำฝน. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่), 2559.
- พชร ชวยเกื้อ. ทิศ 6. กรุงเทพมหานคร: พี เอ็น เค แอนด์ สกายพริ้นตังส์, 2560.
- พระครูปลัดกิตติพงษ์ กิตติโสภโณ (วงศ์สถาน). รูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนาแบบไฝ่รู้ของโรงเรียนวัดแม่แก้วน้อย อำเภอสันทราย จังหวัด เชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย), 2564.
- พระมหาอุดร อุตฺโตโร (มากดี). พุทธบูรณาการการสอนในชั้นเรียนตามหลักกัลยาณมิตร, วารสาร สถาบันวิจัยญาณสังวร. 8(2), (2560): 309–318.
- มลทา กระวีพันธ์. การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนเสาชิงช้าอำเภอ ร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช. (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย), 2550.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

- วัชรพงษ์ นาคะสิทธิ์. การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักทศ 6 โดยกระบวนการส่งเสริมธรรมะสู่ชุมชนของวัดทองนพคุณ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัย ราชภัฏเพชรบุรี), 2564.
- วิฑิต บัวปรอท. “ทศ 6 ในพระพุทธศาสนากับการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในยุควิถีปกติใหม่” วารสารมหาจุฬานาครธรรม. 8(6), (2564): 208–220.
- วิไล ตั้งจิตสมคิด. การศึกษาและความเป็นครูไทย. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2549.
- ศรีไพร จันทร์เขียว. การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยพุทธวิธีบูรณาการ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2558.
- สมฤดี จันทร์กล้า. การดำเนินชีวิตตามหลักทศ 6 ในพุทธปรัชญาเถรวาท. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2563.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2534.

